

Abstrakti!

Vuosisadan ilmiö 1917–2017

Suomen valokuvataiteen museo
1.11.2017–14.1.2018

Tehtäviä 7.-9.
luokkalaisille
ja lukiolaisille

Suomen valokuvataiteen museon näyttely *Abstrakti!* lähestyy modernismin myötä kuvataiteen kentällä keskeiseksi muodostunutta ei-esittävää taidetta valokuvan näkökulmasta. Tehtävissä nousevat esiin abstraktien valokuvien keskeiset ominaisuudet: aika & liike, materia, muoto ja valo & väri.

Osa tämän materiaalin tehtävistä käsittelee abstraktia taidetta yleisemmin, osa kiinnittyy juuri tämän näyttelyn kuviin. Tehtäviä kannattaa soveltaa oppilaiden lähtötason ja taustatietojen mukaan.

Keskustelutehtävät sopivat pohdittaviksi näyttelyvierailun aikana. **Oppitunneille suunnatut tehtävät** kannustavat tutkimaan näyttelyn teemoja henkilökohtaisesta näkökulmasta ja ne soveltuvat toteutettaviksi etenkin näyttelykäynnin jälkeen.

Teksti ja toimitus: Heikki Heinonen

(Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, kuvataidekasvatus / Suomen valokuvataiteen museo)

Graafinen suunnittelu: Anna Neva

Kuva: László Moholy-Nagy (1895 – 1946). *Nimetön (omakuva)*, Dessau, 1926 / 1973. Hopeagelatiinivedos, fotogrammi, kollaasi. Museum Folkwang, Essen. Kuvaa on rajattu.

S U O M E N
V A L O K U V A
T A I T E E N
M U S E O

Taustaa: Abstrakti valokuva Suomessa

Abstrakti valokuva tarkoittaa valokuvaa, jonka kohdetta ei voi tunnistaa tai sen tunnistaminen on vaikeaa. Käsitteinä valokuva ja abstraktio tuntuvat toistensa vastakohtilta. Valokuva esittää aina jotain, ja abstrakti taas tarkoittaa nimenomaan epä-esittävää taidetta. Abstrakteissa teoksissa toistuvia teemoja ovat tutkimuksellisuus, kokeellisuus, työprosessia painottava tekemistapa ja teknisten uudistusten kommentointi.

Abstraktio-sana otettiin muusta yhteydestä taiteen käyttöön 1900-luvun alun Pariisissa kuvaamaan uutta ja ennennäkemätöntä maalaustaidetta, jonka kohde ei enää ollut tunnistettavissa. Vuonna 1928 **Vilho Setälä** kuvasi Suomen varhaisimman valokuva-abstraktion, *Sähköruunun*, villisti kameraansa heiluttaen. Suomessa abstraktin taiteen kehitys oli hitaampaa kuin monissa muissa Euroopan maissa, esimerkiksi abstrakti maalaustaide yleistyi ja tuli hyväksytyksi vasta 1950-luvun loppupuolella. Sen sijaan valokuvan ei ajateltu yleisesti olevan taidetta lainkaan 1950-luvun Suomessa. Valokuva-abstraktioiden vastaanotto olikin jakautunutta, sillä abstraktit valokuvat yhdistivät valokuvauksen vahvasti taiteen maailmaan.

1960–1970-luvulla käytiin kiivasta keskustelua valokuvaajaryhmä Fotograafikoiden ja valokuvan dokumentaarista arvoa painottavien kuvaajien välillä. Fotograafikoiden kuvauskohteena oli yleensä jokin luonnonvoimien jännittävän näköiseksi muovaava asia, kuten vaikkapa jää, joka sitten käsiteltiin pimiössä erilaisten kokeellisten vaiheiden kautta epäesittäväksi. Fotograafikoiden radikaaleimmat teokset olivat valokuvaa ja veistostaidetta yhdisteleviä kolmiulotteisia fotokonstruktiota.

Fotograafikoiden jälkeen abstrakti ilmaisu hiipuu valokuvauksesta lähes tyystin, kunnes 1980-luvulla esiin astuivat uudet tekijät. Ensimmäiset naispuoliset valokuva-abstraktikot päivittävät abstraktiot mustavalkoisista värillisiksi aikana, jolloin värिताide-valokuva oli Suomessa vielä harvinaisuus. 1990-luvulle tultaessa suomalaisen taidevalokuvan status vahvistui ja abstraktiosta tuli pysyvä osa valokuvataidekenttää. Tekijät olivat koulutettuja taiteilijoita, joiden työt olivat ilmaisultaan ja materiaaleiltaan museoihin ja gallerioihin sopivia. Viimein 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana valokuva-abstraktiosta tuli ensimmäistä kertaa olemassaolonsa aikana osa valokuvataiteen valtavirtaa.

Koko olemassa olonsa ajan valokuva-abstraktion tärkein aihe on ollut valokuvauksen itsessään. Abstraktiossa heijastuvat valokuvauksen sadan viime vuoden historialliset muutokset. Se tuo näkyviin valokuvauksen tekniset muutokset, mutta myös valokuvan suhteen sitä ympäröiviin asioihin, kuten esimerkiksi tieteeseen tai muihin taiteisiin. Abstraktion historia heijastaa valokuvan kentän kunkin ajan olennaisia kysymyksiä. Kerta toisensa jälkeen abstraktio haastaa valokuvan perinteiset ilmaisu- ja tuotantotavat ja toimii tämän median sisällä uudistumista ja vitaalisuutta ylläpitävänä moottorina. Yhteistä kaikille abstraktiosta kiinnostuneille on halu rikkoa valokuvan esittävyys ja tutkia ennakkoluulottomasti valokuvan erilaisia ominaisuuksia. Valokuva-abstraktio vaatii teki-jältään aina tietoisien päätösten työskennellä valokuvan normiston vastaisesti. Abstraktio on rohkeaa ajattelua.

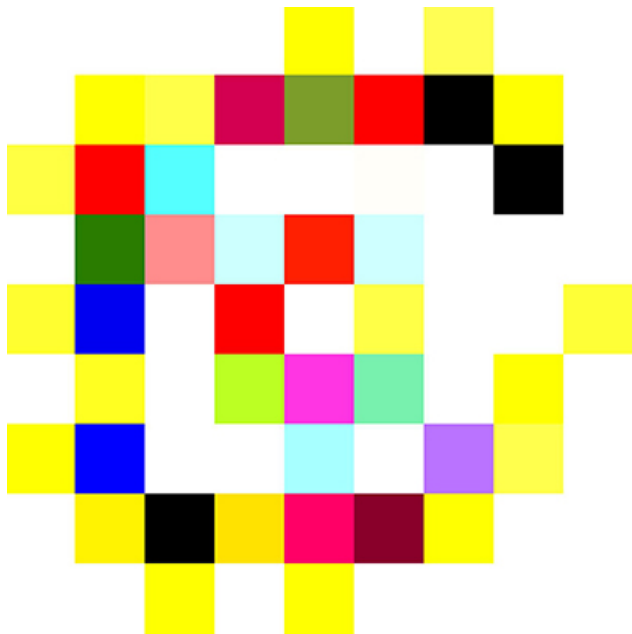
TEKSTI ON TIIVISTELMÄ NÄYTTELYN KURAATTORIN, VALOKUVAAJA **LAURA NISSISEN** ARTIKKELISTA ABSTRACT!, JOKA ON JULKAISTU KATALOG-LEHDESSÄ LOKAKUU/2017. TEKSTI KOKONAISUUDESSAAN ON LUETTAVISSA NÄYTTELYTILASSA JA LADATTAVISSA MUSEON VERKKOSIVUILTA.

Valokuvan kuvailu

Abstraktista taiteesta puhuminen voi tuntua aluksi haastavalta, koska siitä puuttuvat esittävät elementit, joista teosten kuvailu yleensä aloitetaan. Katse tulee siis kääntää teosten muotoihin, niiden rytmeihin ja väreihin.

Jakaantukaa pareihin. Valitkaa vuorotellen näyttelystä kuvia, ja kuvailkaa niitä toisillenne apukysymyksiä hyödyntäen. Tutkikaa, kuinka paljon yhdestä abstraktista kuvasta pystyykään puhumaan.

Huom! Moniin kysymyksiin ei ole oikeita tai väärä vastauksia, vaan ne ovat kiinni katsojan havainnosta.

APUKYSYMYKSIÄ:

MUOTO

Onko teoksessa löydettävissä symmetriaa vai onko se epäsymmetrinen?

Onko teoksessa jokin toistuva kuvio?

Tuleeko kuvasta mieleen jotain aineellista (esim. vesi tai kangas) tai jotain aineetonta (esim. savu tai avaruus)?

Onko teoksessa löydettävissä selkeitä geometrisia muotoja (kolmio, neliö, ympyrä jne.)?

Jos teoksessa on selkeitä muotoja, onko niitä paljon vai vähän?

Onko teoksessa kolmiulotteisen tilan tuntua eli syvyyttä vai tuntuuko se kaksiulotteiselta pinnalta?

RYTMI

Ovatko kuvan elementit tasaisesti kuvapinnalla vai keskittyvätkö ne johonkin osaan kuvasta?

Tuntuuko kuva olevan tasapainossa tai epätasapainossa?

Onko kuvasta löydettävissä selkeitä linjoja?

Ovatko ne suoria vai kaarevia?

Onko kuva pysähtynyt vai onko siinä liikkeen tuntua?

VÄRI

Mitä värejä kuvassa on?

Ovatko värit selkeitä pintoja vai toisiinsa limittyviä?

Onko teoksessa voimakkaita värikontrasteja vai ovatko sävyt lähellä toisiaan?

Millaiselta valon rooli tuntuu kuvassa?

Aikaa ja liikettä

Jos valokuvaaja haluaa tuoda kuvillaan esiin aikaa ja/tai liikettä, lopputuloksena saattaa olla abstrakteja kuvia.

Kokeilkaa tehdä valomaalauksia ja muita pitkällä valotusajalla luotavia abstraktioita. Hyödyntäkää kameran suljinajan esivalintaa (symboli S tai Tv). Suljinaika ilmoitetaan sekunnin murto-osina (esim. 30 = 1/30s) tai kokonaisina sekunteina (esim. 2" = 2s). Kokeilkaa, kuinka pitkällä valotusajalla kuva muuttuu täysin abstraktiksi. Kuvaustilan voi pimentää kokonaan ja käyttää valonlähteenä esimerkiksi taskulamppuja, jolloin syntyy helposti näyttäviä valomaalauksia, jollaisena myös *Sähkökruunua* voidaan pitää.

Vuonna 1928 **Vilho Setälä** kuvasi Suomen varhaisimman valokuva-abstraktion, *Sähkökruunun*, villisti kinokokoista Leica-kameraansa heiluttaen. Kameran liike yhdistettynä normaalia pidempään valotusaikaan tallensi kuvaan valoviivat, joiden muodosta voi päätellä kuvaajan liikuttaneen kameraansa kaaressa edestakaisin. Kuvan lopputuloksen muodostavat siis yhdessä aikansa uutuudet, Leica ja sähkövalo.

Pertti Kekarainen kuvasi Helsingin keskustassa punaisten bussien liikettä pitkällä valotusajalla, ja vedosti vuonna 1995 valmistuneen *Document Movement* -sarjansa itse jäteputkista rakentamassaan kehitysrummussa, koska tarpeeksi isoja valokuvia ei saanut teetettyä. Puulle pohjustetut työt olivat paitsi kookkaita, myös hyvin painavia.

OTE NÄYTTELYN KURAATTORIN, VALOKUVAAJA LAURA NISSISEN TEKSTISTÄ KATALOG-LEHDESSÄ LOKAKUU/2017

OPS

LAAJA-ALAISET:

- L1** Ajattelu ja oppimaan oppiminen
- L2** Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- L5** Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

KUVATAIDE:

- S1** Omat kuvakulttuurit
- S3** Taiteen maailmat
- T1** Moniaistinen havainnointi ja monipuoliset kuvallisen tuottamisen menetelmät
- T3** Havaintojen ja ajatusten ilmaiseminen erilaisilla välineillä
- T4** Erilaisten materiaalien, tekniikoiden ja ilmaisukeinojen soveltaminen
- T9** Eri aikojen ja kulttuurien kuva-ilmaisuun tapojen soveltaminen

KUVA VASEMMALLA: Vilho Setälä (1892 – 1985): *Sähkökruunu* 1928 / 2017. Mustesuihkutuloste, digitoitu alkuperäisestä negatiivista. Suomen valokuvataiteen museo, D1972:1/1/21/20/j2.
OIKEALLA (RAJATTU): Pertti Kekarainen (s. 1965): *Sarjasta Document Movement*, 1994. Kromogeeninen värivedos. Suomen valokuvataiteen museo, D1998:96/2-4.

Studiokuvaaja ja valokuva-yrittäjä **Otso Pietinen** tuotti laajan sarjan väreillä ja valolla leikitteleviä epäesittäviä kuvia. On mahdotonta sanoa, mistä Otso Pietinen tarkalleen sai idean kuvaamiinsa kartonkikiehkuroihin, mutta ainakin kovin saman tyyppisiä kartongin palasia näkyy hänen kartonkitehtailla kuvaamassaan kirjassa *Suomen kartonki-yhdistys* 1943–1967.

Timo Kellaranta yhdistää surrealistisessa tuotannossaan epäesittävää ja esittävää ilmaisuja. 1980-luvulla Kellaranta työsti kuviaan pimiössä raaputtamalla ja leikkaamalla. Vastaavalla tavalla abstraktiin lopputulokseen Kellaranta yltää tänä päivänä kohteensa suoraan kuvaamalla. Teosten materiaaleiksi sopivat yhtä hyvin värilliset, rullatut paperit kuin Madridin kadulta löytynyt lankakerä. Tärkeintä on improvisaatio.

OTE NÄYTTelyn KURAATTORIN, VALOKUVAAJA **LAURA NISSISEN** TEKSTISTÄ KATALOG-LEHDESSÄ LOKAKUU/2017

Abstraktia luomaan!

Kiinnostavan abstraktin valokuvan materiaalit voivat olla hyvin yksinkertaiset. Esimerkiksi **Otso Pietinen** ja **Timo Kellaranta** ovat töissään hyödyntäneet värillisiä papereita.

Tehkää ryhmissä pieniä sommitelmia paperista, tekstiilistä tai muusta vastaavasta materiaalista taittelemalla, leikkaamalla, repimällä ja rypistämällä ja kuvatkaa sommitelmanne.

Voitte rakentaa seinän ja lattian raja-aitteen tee-se-itse –studiot tukevasta valkoisesta pahvista, joka seinään kiinnitettynä kaartuu lattialle. Valoiksi sopivat esimerkiksi taskulamput. Kameran teknisistä ominaisuuksista kannattaa keskittyä tarkennukseen ja makro-ominaisuuteen.

OPS

LAAJA-ALAISET:

- L1** Ajattelu ja oppimaan oppiminen
- L2** Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- L5** Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

KUVATAIDE:

- S1** Omat kuvakulttuurit

S3 Taiteen maailmat

- T1** Moniaistinen havainnointi ja monipuoliset kuvallisen tuottamisen menetelmät
- T3** Havaintojen ja ajatusten ilmaiseminen erilaisilla välineillä
- T4** Erilaisten materiaalien, tekniikoiden ja ilmaisukeinojen soveltaminen
- T9** Eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapojen soveltaminen

KUVA YLLÄ (RAJATTU) : Otso Pietinen (1916 – 1993): Mukaeltu värivedoksesta, joka oli Mainosvalokuvaamo Pietisen ns. ”Otson kioskin” seinällä. 1968 / 2017.
Mustesuihkutuloste. Suomen valokuvataiteen museo, D1998:125/12.
KUVA ALLA (RAJATTU) : Timo Kellaranta (s. 1951): *Juego*, 2009. Pigmenttivädi. Suomen valokuvataiteen museo, D2009:42/1-7.

Abstrakti värisommitelma

Abstrakteissa valokuvissa väri on ehkä selkein yhteys esittäviin kuviin ja toisaalta elettyyn ympäristöön. Abstrakteja värisommitelmia voi tehdä papereista leikkaamalla ja liimaamalla, mutta kiinnostavaa jälkeä saa myös hyödyntämällä valoa läpäiseviä materiaaleja.

Tehkää abstrakteja sommitelmia hyödyntäen piirtoheitinkalvoja, värikalvoja ja kalvotusseja. Mikäli koulusta löytyy vielä diaprojektori ja diakehysiä, niihin voi luoda pieniä sommitelmia, jotka projisoituina kasvavat moninkertaisiksi. Myös piirtoheitin kalvoineen toimii hyvin. Mikäli projektion kuvaa, tulee luoneeksi abstraktin valokuvan!

Huomioikaa ekologisuus: kalvoja voi käyttää uudelleen, jos niitä työstää vesiohenteisilla väreillä.

Tehtävä sopii hyvin osaksi väriopin opetusta, etenkin valon värin ja additiivisen värisekoituksen yhteyteen.

OPS

LAAJA-ALAISET:

- L1** Ajattelu ja oppimaan oppiminen
- L2** Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- L4** Monilukutaito

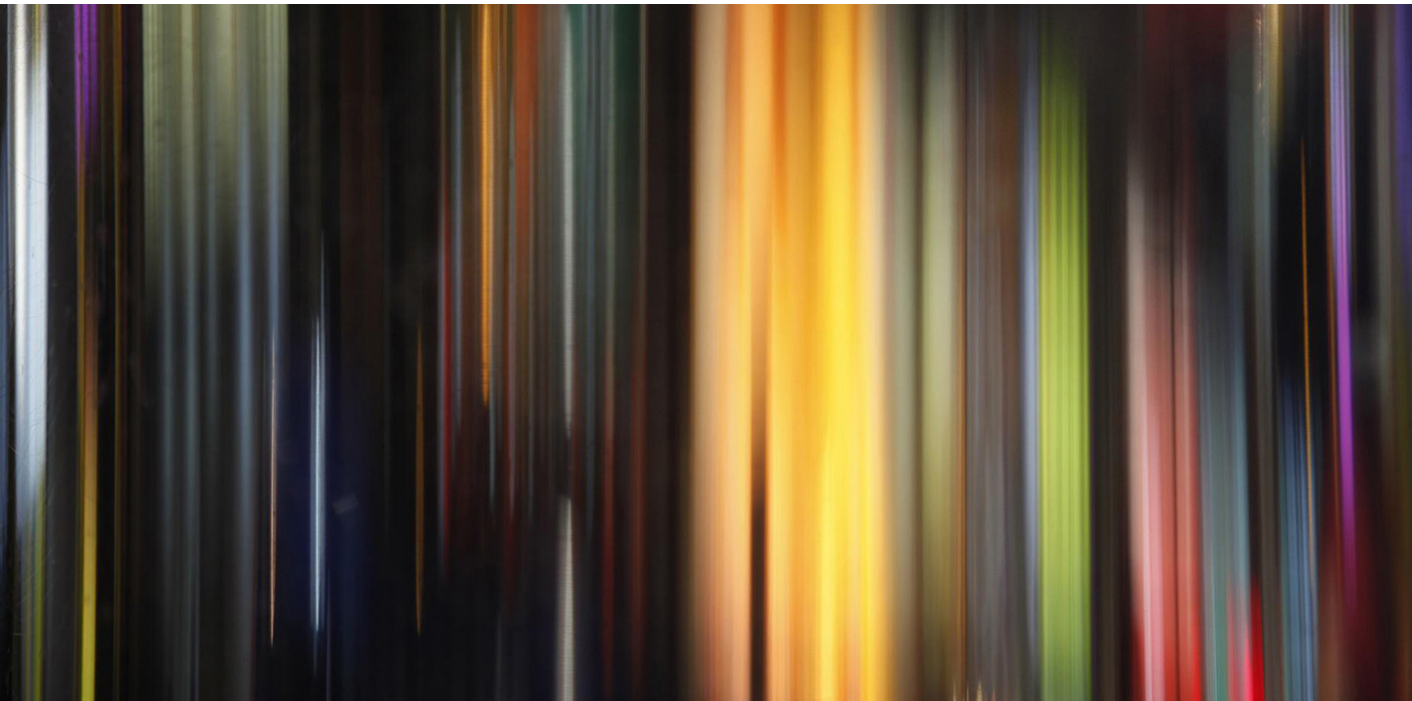
KUVATAIDE:

- S1** Omat kuvakulttuurit
- S3** Taiteen maailmat

- T1** Moniaistinen havainnointi ja monipuoliset kuvallisen tuottamisen menetelmät
- T3** Havaintojen ja ajatusten ilmaiseminen erilaisilla välineillä
- T4** Erilaisten materiaalien, tekniikoiden ja ilmaisukeinojen soveltaminen
- T9** Eri aikojen ja kulttuurien kuva-ilmaisun tapojen soveltaminen

KUVA (YKSITYISKOHTA): Juhani Riekkola (s. 1932): Sarjasta *Mutoja*, 1963. Kollaasi, hopeagelatiniinivedos, Suomen valokuvataiteen museo, D2014:16/2.

OPS

LAAJA-ALAISET:

L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen

L2 Kulttuurinen osaaminen, vuoro-
vaikutus ja ilmaisu

L4 Monilukutaito

KUVATAIDE:

S1 Omat kuvakulttuurit

S3 Taiteen maailmat

T1 Moniaistinen havainnointi ja
monipuoliset kuvallisen tuottamisen
menetelmätT3 Havaintojen ja ajatusten ilmaisemi-
nen erilaisilla välineilläT4 Erilaisten materiaalien, tekniikoiden
ja ilmaisukeinojen soveltaminen

T7 Erilaiset kuvatulkinnan menetelmät

T9 Eri aikojen ja kulttuurien kuva-
ilmaisun tapojen soveltaminen

Abstraktia & esittävää

Abstraktin ja esittävän kuvan suhde tarjoaa kiinnostavaa tutkittavaa. Mikä tahansa (valo)kuva on mahdollista abstrahoida abstraktiksi sommitelmaksi, toisaalta abstraktista kuvasta voi löytää aiheen esittävään kuvaan. Tehkää abstraktista kuvasta esittävä ja esittävästä kuvasta jälleen abstrakti.

Vieraillessanne näyttelyssä, jokainen valitsee yhden abstraktin teoksen ja ottaa siitä itselleen kuvan. Luokassa kukin luo kuvastaan inspiroituen esittävän

kuvan valitulla välineellä, esimerkiksi vesiväreillä, liiduilla tai puuväreillä. Kun kuvat ovat valmiit, ne kerätään yhteen, sekoitetaan ja jaetaan uudelleen niin, että jokainen saa jonkun toisen tekemän kuvan. Kuvan saanut tekee sen pohjalta abstraktin kuvan valitulla välineellä.

Lopuksi syntyneitä töitä voidaan tarkastella yhdessä, ja vertailla prosessiin kuuluvia kuvia (näyttelystä valittu abstrakti teos, siitä tehty esittävä kuva ja siitä tehty abstrakti kuva), niiden yhtenäisyyksiä ja eroja.

Väittely: Abstraktin ongelma

Oheinen lainaus artikkelista *Nykytaiteen ongelma* tiivistää hyvin abstraktin (valokuva)taiteen ympärillä vuosikymmeniä käytyä keskustelua.

Jakaantukaa 4-6 hengen pienryhmiin, ja niissä edelleen kahteen joukkueeseen. Toinen joukkue ottaa näkökulmaksi abstraktin taiteen merkityksen puolustamisen, toinen abstraktin taiteen mielettömyyden. Tutustukaa näyttelyyn, etsikää ja kirjatkaa ylös keksimiänne perusteluja oman näkökulmanne puolustamiseksi. Näyttelyvierailun lopuksi tai palattuanne takaisin koululle pistäkää pystyyn pienryhmäväittelyt abstraktin taiteen luonteesta: onko abstrakti taide ”luonnollista ja tarpeellista” vai ”tilapäinen oikku”?

Lopuksi voitte koko kurssiryhmän kanssa keskustella, miltä väittely tuntui. Oliko valittua näkemystä helppo puolustaa? Kumpi näkökulma pääsi voitolle? Kuinka paljon keskustelu pohjautui faktoihin, kuinka paljon omiin tulkintoihin ja mielipiteisiin? Tuntuiko väittely ylipäätään mielekkäältä?

KUVA (YKSITYISKOHTA): Hannu Karjalainen (s. 1978): Wave, 2017. Pigmenttivedos. Taiteilijan omistuksessa.

Voidaanko modernia kuvaamataidetta, joka ei enää pyri kuvaamaan ulkoista todellisuutta, ja jota sen takia nimitetään mm. abstraktiksi tai nonfiguraatiiviseksi, pitää luonnollisen ja tarpeellisen kehitysprosessin tuloksena länsimaiden taide-elämässä – vai onko abstrakti taide vain sellaisten, ymmällään olevien taiteilijoiden tilapäinen hätäkeino, oikku, jotka ovat menettäneet terveen inhimillisen yhteyden ja kosketuksensa kansaan?

HAASTATTELUKYSYMYS ARTIKKELISSA ”NYKYTAITEEN ONGELMA”,
ARK ARKKITEHTI ARKITEKTEN 3-4/1954

Abstrakti, esittävä ja jotain siltä väliltä

Abstraktin ja esittävän kuvan suhde tarjoaa kiinnostavaa tutkittavaa. Yksi tapa lähestyä aihetta on tutkia, mitä abstraktin ja esittävän kuvan välissä on.

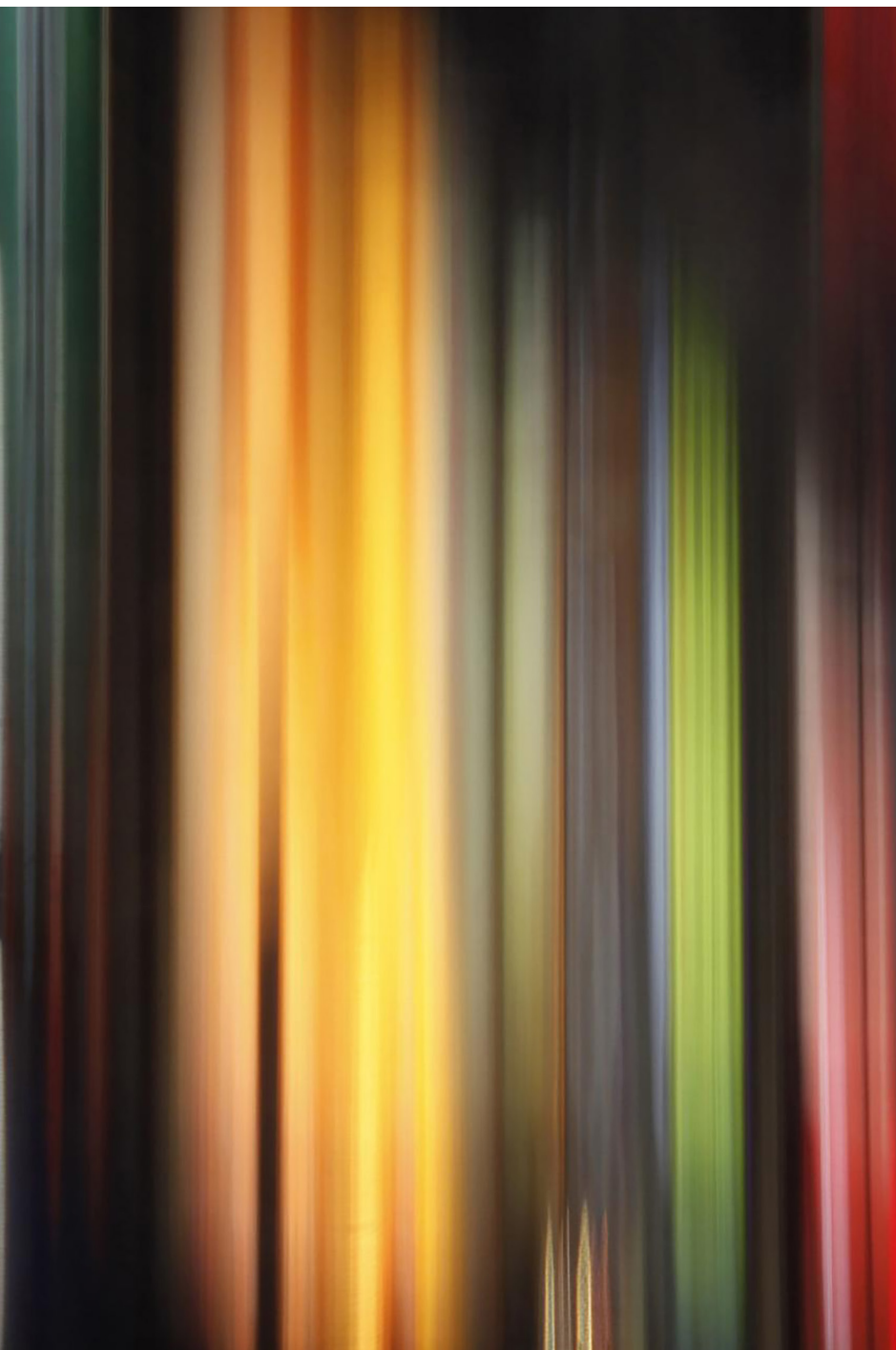
Vieraillessanne näyttelyssä, jokainen valitsee yhden abstraktin teoksen ja ottaa siitä itselleen kuvan. Luokassa kukin luo kuvastaan inspiroituen esittävän kuvan valitulla välineellä, esimerkiksi vesiväreillä, liiduilla tai puuväreillä.

Seuraavaksi tehdään kuva, joka on puoliabstrakti (eli toisaalta siis puoliesittävä). Tämä tapahtuu tekemällä ”yhdistelmä” inspiraationa olleesta valokuvasta ja siitä syntyneestä esittävästä työstä. Väline voi olla sama tai eri kuin esittävää kuvaa tehtäessä.

Olennaista on pohtia esittävän ja abstraktin suhdetta omassa kuvassa. Onko molemmilla yhtä suuri merkitys, vai painottuuko kuva jompaankumpaan? Miten abstraktit ja esittävät kuva-aiheet ovat suhteessa toisistaan? Ovatko ne selkeästi erillisiä vai limittyvätkö ne toisiinsa? Millaisia kuvakerronnan mahdollisuuksia aukeaa, kun kuvassa on sekä abstraktia että esittävää?

Lopuksi syntyneitä kokonaisuuksia voidaan tarkastella yhdessä ja keskustella, minkälainen prosessi oli. Millaista oli tehdä abstraktista kuvasta esittävä? Tehtäessä puoliabstraktia/puoliesittävää kuvaa, oliko helppo päättää, mikä osa kuvasta on abstraktia, mikä esittävää? Miten syntyneitä puoliabstrakteja kuvia voisi tulkita?

KUVA (YKSITYISKOHTA): Oso Pietinen (1916 – 1993). Mukaelma värivedoksesta, joka oli Mainosvalokuvaamo Pietisen ns. ”Oson kioskin” seinällä, 1968 / 2017.
Mustesuihkutuloste. Suomen valokuvataiteen museo, D1998:125/12.

Valoa ja väriä

Tehkää erilaisia harjoituksia, joissa tutkitte valoa ja väriä, abstraktin kuvan keskeisiä elementtejä. Tehtävä sopii hyvin osaksi väriopin opetusta, etenkin valon värin ja additiivisen värisekoituksen yhteyteen.

VÄRIVALOT

Työskennelkää värivalojen kanssa. Pimentäkää luokka ja kokeilkaa, millaisia kuvia saatte otettua kun annatte värivalon nousta kuvien keskiöön. Tee-se-itse -värivalot saa tarvittaessa aikaan esimerkiksi taskulampuista ja värikalvoista.

FYYSISET FILTTERIT

Tehkää erilaisia filttäreitä, jotka laittamalla kameran eteen saa yllättäviä tuloksia. Hyödyntäkää esimerkiksi valoa läpäisemätöntä kartonkia, silkkipaperia, piirtoheitinkalvoja ja värikalvoja. Kuvatkaa esimerkiksi seinää tai muuta yksinkertaista kohdetta, jolloin luomanne filttrit pääsevät oikeuksiinsa. Voitte myös kokeilla kuvata esim. prisman läpi, jos sellaisia sattuu koulusta löytymään.

VETTÄ JA VÄRIÄ

Aineettomia kuvia saa väristä paitsi valon, myös veden avulla. Täyttäkää erikokoisia läpinäkyviä astioita vedellä. Tehkää kuvia ja kuvasarjoja kuvaamalla hetkeä, kun tiputatte veteen väriä. Intensiivisimmät värit tulevat musteista, mutta voitte kokeilla myös esimerkiksi vesiväriä, laimennettua akryylimaalaa tai elintarvikeväriä. Laittakaa vesiastian taakse erivärisiä kartonkeja taustaksi ja tutkikaa niiden vaikutusta syntyneisiin kuviin.

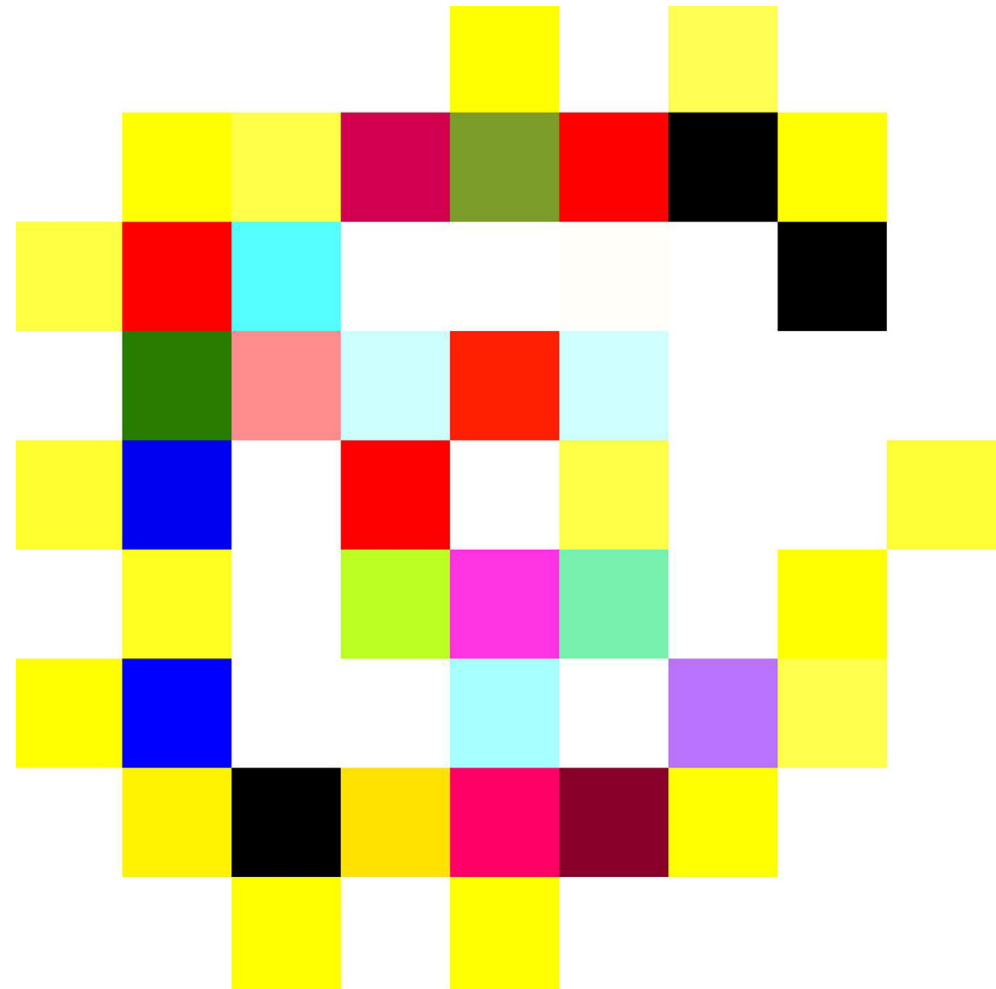
KUVA (YKSITYISKOHTA) : Ea Vasko (s. 1980) : #11 sarjasta *Reflections of the ever-changing (the short history of now)*, 2009. Digitaalinen tuloste kromogeeniselle väripaperille. Galerie Forsblom.

Abstraktia digitaalisesti

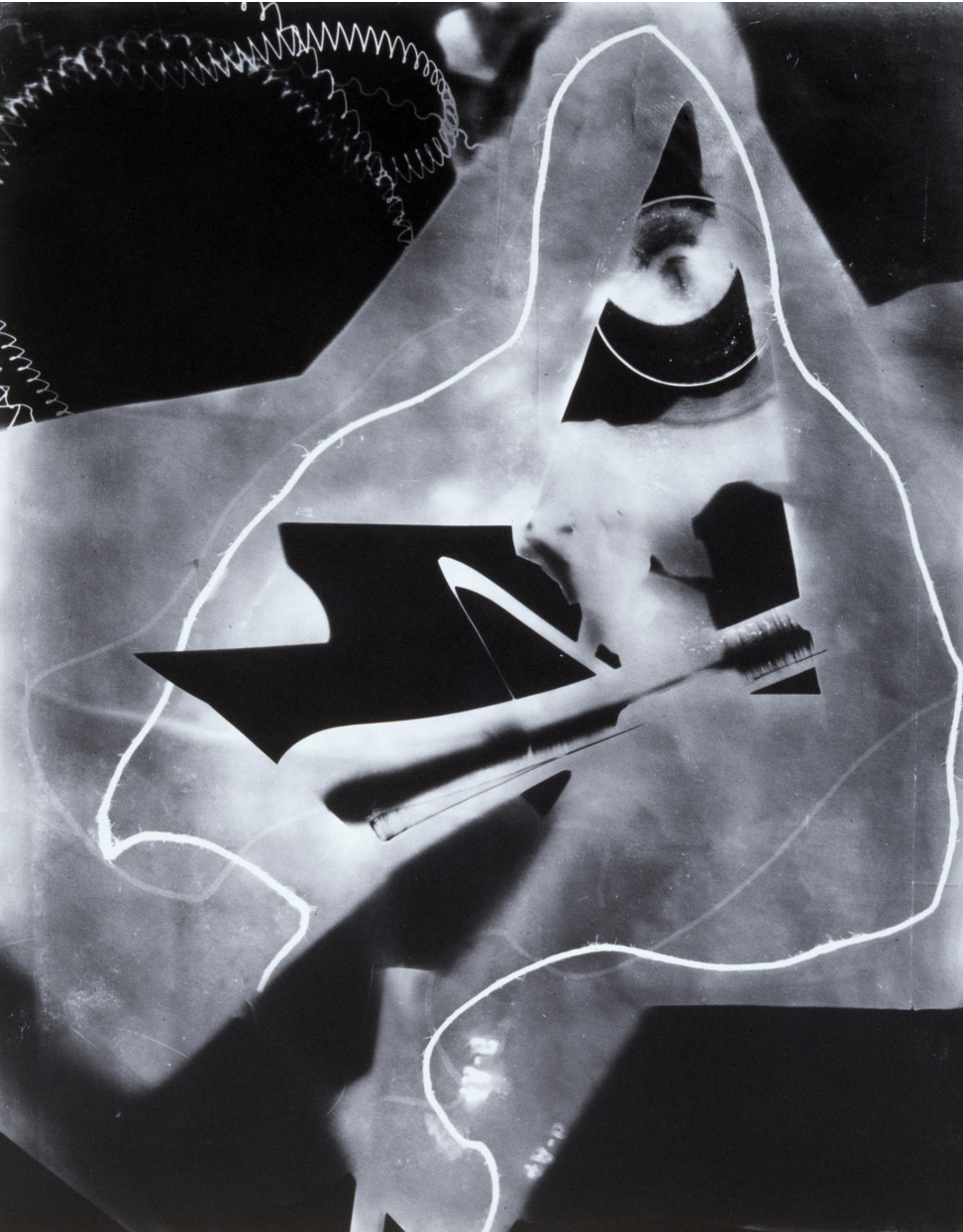
Digitaalinen valokuvaus ja sen myötä kuvankäsittelyohjelmat ovat avanneet uusia tapoja luoda abstrakteja kuvia. Esimerkiksi **Marko Vuokola** on tehnyt kuvia zoomaamalla kuvatiedoston pikselitasolle (ks. lisätietoa tehtävän *Tieteellinen valokuvaus* yhteydestä tässä materiaalissa, s. 12–13).

Tehtävän yhteydessä voitte käsitellä digitaalisen kuvan luonnetta laajemminkin. Digitaalinen kuva koostuu ykkösistä ja nolista, toisin sanoen kuva tietona on abstrakti: ykkösten ja nollien rivit eivät itsessään esitä mitään. Jos tähän abstraktiin dataan koskee, tiedosto korruptoituu. Monet taiteilijat ovat hyödyntäneet mahdollisuutta muokata digitaalista kuvaa koskematta itse kuvan pintaan.

Hyödyntäkää kuvankäsittelyohjelmia ja tehkää esittävistä kuvista abstrakteja. Voitte hyödyntää itse kuvaamaanne materiaalia tai käyttää netissä olevia kuvia, joiden lisenssi sallii niiden muokkaamisen. Kokeilkaa ennakkoluulottomasti tietokoneelle tai tabletille saatavien kuvankäsittelyohjelmien työkaluja, kuten *sumennus* (blur), *terävöitys* (sharpen), *hankaus* (smudge), *kloonaus* (clone), *peilaus*, erilaiset *älykkäät siveltimet* ja *filtterit*. Missä vaiheessa kuvasta ei enää tunnista sen alkuperäistä kohdetta, entä milloin se on täysin abstrakti?

Kun tarkastelette syntyneitä kuvia, voitte pohtia, onko alkuperäinen kuvatiedosto vain materiaalia, vai voiko sillä nähdä olevan merkitystä myös syntyneen abstraktin kuvan tulkinnessa.

Tieteellinen valokuvaus

Vaikka abstraktit valokuvat linkittyvät vahvasti taiteen maailmaan, niillä on myös vahva yhteys luonnontieteisiin.

Tutkikaa erilaisia luonnonilmiöitä kuvaavia valokuvia. Voisivatko jotkut niistä sopia myös taidegallerian seinälle? Pohtikaa yleisesti valokuvan ja kuva-valintojen roolia tieteellisissä yhteyksissä. Millaista fysiikan opiskelu olisi, jos oppikirjassa ei olisi yhtään kuvaa? Voiko kuvavalinnoilla jopa vaikuttaa tieteellisten tutkimusten tulosten uskottavuuteen?

Kokeilkaa itse havainnollistaa jokin luonnonilmiö valokuvaamisen avulla. Voitte esimerkiksi tehdä solarigrafioita. Se on neulanreikäkuvauksen yksi muoto, jolla on mahdollista tallentaa auringon radat taivaalla.

Lue lisää <https://www.slideshare.net/mervikarvinen9/solarigrafia>

Tehtävän voi liittää myös lukion fysiikan ja kemian kurssien tavoitteisiin *osata esittää tutkimusten tuloksia sekä hyödyntää erilaisia malleja ilmiöiden kuvaamisessa.*

KUVA (YKSITYISKOHTA): Man Ray: *Rayogram*, 1923. Photogram, gelatin silver print. Moderna Museet Stockholm.

1800-luvun lopulla yleistyneen tieteellisen valokuvauksen vaikutus valokuvaukseen ja taiteisiin oli laaja. Se muutti ja kehitti valokuvauksen tekniikkaa ja sen tuotantotapoja, sekä muokkasi yleistä käsitystä valokuvauksesta ja sen mahdollisuuksista. Tieteen kuvasto osoitti, että valokuvaus pystyi esittämään paitsi nähtävissä olevaa, myös ihmissilmälle näkymätöntä maailmaa.

Suomessa tieteellinen valokuvaus sai alkunsa 1880-luvulla, jolloin geologit alkoivat mikroskooppikuvien avulla tutkia kivilajien mineraalikoostumusta ja rakennetta. Samalla vuosikymmenellä käynnistyi suomalainen tähtitieteellinen valokuvaus, joka sai alkunsa Helsingin yliopiston päätöksestä osallistua maailmanlaajuiseen tähtikuvausohjelmaan *Carte du Ciel*. Pariisissa aloitetun ohjelman kunnianhimoisena suunnitelmana oli valokuvata noin 2,5 miljoonaa tähteä ja koota valokuvista ja niistä saatavista tiedoista koko taivaan kattava kartasto ja tähtiluettelo.

Suomen osuuden ensimmäinen luetteloitu valokuva otettiin Helsingissä Tähtitorninmäen observatoriossa 8.11.1891. Observatorion naapurissa, Helsingin Kirurgisessa sairaalassa, puolestaan kuvattiin Suomen ensimmäiset röntgenkuvat vuonna 1897.

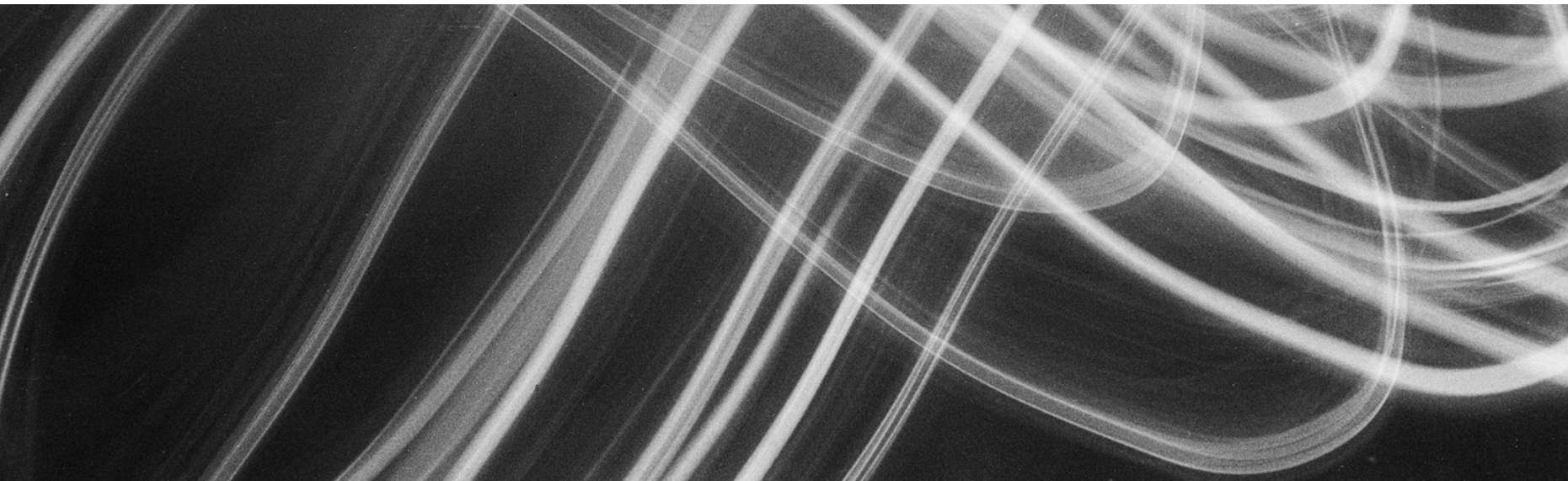
2000-luvun valokuva-abstraktion yksi keskeisistä aiheista on tiede. Valokuvan merkitys tieteellisen tiedon tuottajana ja visualisoijana on tänä päivänä vähintään yhtä suuri kuin se oli 1800-luvulla. Viime vuosina sekä valokuvatutkimus että -taide ovat kiinnostuneet tieteellisestä valokuvauksesta ja sen historiasta.

Suomessa tähtitiedettä valokuvataiteen näkökulmasta tutkivat **Marko Vuokola** ja **Mikko Sinervo**. Sinervo käytti *Do the Stars Look the Same on the Other Side of the World* -sarjan (2011) kuvien tekemiseen päällekkäisvalotusta, liikettä, värillisiä kalvoja sekä valon muokkaamista varten itse tekemiään apuvälineitä, joiden avulla hän pyrki ”hajottamaan kuvan”. Vuokolan teos *Moon (sharpen)* on puolestaan niin iso suurennos kuuta esittävästä digitaaliseen valokuvasta, että kuusta on jäänyt jäljelle vain pikseleitä.

Työ leikittelee tieteen totuudellisuudella ja abstraktin taiteen määritelmällä ja historialla. Vuokolan mukaan työn voi nähdä joko valokuvana tai maalauksena, koska teos on paitsi paperituloste digitaalisesta valokuvasta, myös printterin maalaamaa väriä paperilla.

OTE NÄYTTELYN KURAATTORIN, VALOKUVAAJA LAURA NISSISEN
TEKSTISTÄ KATALOG-LEHDESSÄ LOKAKUU/2017

KUVA VASEMALLA: Vilho Setälä (1892 – 1985): *Sähkökrunu* 1928 / 2017. Mustesuihkutuloste, digitoitu alkuperäisestä negatiivista. Suomen valokuvataiteen museo, D1972-1/1/21/20/j2.

OPS-SISÄLLÖT

Yhteiset aihekokonaisuudet:

kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys;
monilukutaito ja mediat

1. KUVAT JA KULTTUURIT (KU1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin sisältöjä, ilmiöitä, prosesseja ja toimintatapoja
- käyttää kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin keinoja kuvailmaisussaan ja tekee omakohtaisia ratkaisuja
- tarkastelee omia ja muiden kuvakulttuureja sekä taiteen, median ja muun visuaalisen kulttuurin ajankohtaisia ilmiöitä

Keskeiset sisällöt

- kuvataiteen käsitteistö, kuvatyypit ja kuvastot
- kuvalliset, sanalliset ja muut kuvatulkinnan keinot
- taiteen, median ja muun visuaalisen kulttuurin ajankohtaiset ilmiöt

4. TAITEEN MONET
MAAILMAT (KU4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii taiteen sisältöjen, ilmiöiden ja toimintatapojen yhteyksiä omiin kuviin, ympäristöön ja kulttuuriperintöön ilmiökeskeistä lähestymistapaa hyödyntäen
- soveltaa erilaisia materiaaleja, teknikoita ja ilmaisun keinoja itsenäisessä ja yhteistoiminnallisessa kuvallisessa työskentelyssä

Keskeiset sisällöt

- eri aikoina, eri ympäristöissä ja eri kulttuureissa tuotettu kuvataide
- kuvataiteen käsitteistö, kuvatyypit ja kuvastot
- kuvalliset, sanalliset ja muut taiteen tulkinnan keinot
- taiteen ajankohtaiset ilmiöt ja kysymykset

Lisäksi tehtävä **Luonnontieteellinen kuva** (s. 12) liittyy seuraaviin tavoitteisiin:

- opiskelija ymmärtää kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään, yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa (KU1)
- tutkii omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan liittyviä ilmiöitä kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen (KU4).

KUVA: Juhani Riekkola (s. 1932): Sariasta *Muotoja*, 1963. Kollaasi, hopeagelatiniinivedos, Suomen valokuvataiteen museo, D2014:16/2.